

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

II. ÚS 549/2021-15

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Petra Molnára a sudcov Ivana Fiačana (sudca spravodajca) a Jany Laššákovej v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľa [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], t. č. Ústav na výkon trestu odňatia slobody, Dubnica nad Váhom, proti uzneseniu Úradu inšpekčnej služby, útvaru inšpekcie – odboru inšpekčnej služby Stred, Banská Bystrica ČVS:UIS-235/0-OISS-2019 z 29. júla 2019 a proti uzneseniu Krajskej prokuratúry v Trenčíne č. k. 4Kn 95/19/3300-11 z 21. augusta 2019 takto

r o z h o d o l :

Ústavnú sťažnosť **o d m i e t a .**

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľa a skutkový stav veci

1. Sťažovateľ sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 3. októbra 2019 domáha vyslovenia porušenia svojho základného práva na život podľa čl. 15 ods. 1 a 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva podľa čl. 2 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“), ďalej porušenia zákazu neľudského a ponižujúceho zaobchádzania podľa čl. 16 ods. 2 ústavy a čl. 3 dohovoru, základného práva na súkromie podľa čl. 16 ods. 1 ústavy, čl. 19 ods. 2 ústavy a čl. 8 ods. 1 dohovoru a porušenia inej právnej ochrany podľa čl. 46 ods. 1 ústavy tým, že označené orgány činné v trestnom konaní nevyšetřili efektívne zásah, ktorý spočíval v tom, že v ústave na výkon trestu, kde sťažovateľ vykonáva svoj trest, pripravujú v kuchyni stravu osoby, ktoré sú pozitívne na HCV-vírus hepatitídy typu C (ďalej aj „vírus hepatitídy“), pričom ohrozený bol zvlášť tým, že spoločne s týmito osobami absolvoval odborný výcvik v mäsiarni.

2. Z ústavnej sťažnosti a priložených rozhodnutí vyplýva, že sťažovateľ bol odsúdený na výkon trestu odňatia slobody. Vo výkone trestu v Ústave na výkone trestu Ilava (ďalej aj „ÚVT Ilava“) sa sťažovateľ dozvedel, že dvaja odsúdení pracujúci v kuchyni sú pozitívni na vírus hepatitídy. Sťažovateľ mal obavu, že sa môže pri spoločnej odbornej príprave alebo cez stravu vírusom nakaziť, a z tohto dôvodu podal na Generálnej prokuratúre Slovenskej republiky, resp. Okresnej prokuratúre Trenčín trestné oznámenie pre podozrenie zo spáchania trestných činov ublíženia na zdraví a všeobecného ohrozenia. Orgány činné v trestnom konaní (polícia a prokuratúra) vec odmietli, pretože ústavný lekár dodržal príslušné zdravotné a hygienické predpisy a príslušníci Zboru väzenskej a justičnej stráže, ktorí rozhodujú o zaradení odsúdených na jednotlivé úseky práce, nesmeli mať vedomosť o ich zdravotnom stave. Sťažovateľ ústavnú sťažnosť smeruje proti uzneseniam o odmietnutí trestnej veci, resp. proti zamietacím uzneseniam prokuratúry, podľa ktorých nie je dôvod na začatie trestného stíhania. Sťažovateľ namieta, že trestné authority neefektívnym vyšetrovaním ohrozenia jeho zdravia porušili jeho základné právo na život, zákaz zlého zaobchádzania, právo na súkromie a právo na inú právnu ochranu.

3. Sťažovateľ podal 10. mája 2019 trestné oznámenie z dôvodu, že v ÚVT Ilava pracujú v kuchyni a mäsiarni osoby, ktoré sú nosičmi vírusu hepatitídy. O veci sa dozvedel tak, že v rámci výkonu trestu študoval obor mäsiar, kde bol ohrozený tam prítomnými odsúdenými [REDAKOVANÉ] a kuchárom [REDAKOVANÉ], ktorí sú nosičmi vírusu.

4. Podľa poznatkov sťažovateľa uvedených v trestnom oznámení, väzňom študujúcim odbor mäsiar, neboli robené krvné testy. Domnieva sa, že väzenská správa uprednostňuje obsadenie miest kuchárov a pomocného personálu pred ochranou zdravia. Ide o pozostatok socialistického modelu väznenstva, ktorého cieľom bolo poníženie a pokora väžňa. Sťažovateľ tvrdil, že má podozrenie zo spáchania (i) trestného činu ublíženia na zdraví z nebanlivosti podľa § 158 Trestného zákona, prípadne (ii) trestného činu úmyselného spôsobenia ťažkej ujmy na zdraví podľa § 155 ods. 2 písm. a) Trestného zákona v štádiu pokusu, keďže minimálne lekár musel byť uzrozumený s tým, aký následok môže vzniknúť vydaním osvedčenia o spôsobilosti nakazených osôb na epidemiologicky závažné činnosti (vydanie zdravotného preukazu), t. j. na prácu v kuchyni odsúdených. Napokon má podozrenie zo spáchania (iii) zločinu všeobecného ohrozenia podľa § 284 ods. 1 a 2 písm. a) a b) Trestného zákona. Sťažovateľ má právnické vzdelanie.

5. Sťažovateľ v trestnom oznámení uvádzal, že dôsledkom infekcie hepatitídy je chronická pečenná choroba, 20 % osôb môže postihnúť cirhóza pečene a 10 % osôb môže zomrieť v dôsledku dlhodobej infekcie. Navrhol, aby boli preverené uvedené skutočnosti čo najskôr, aby bolo zabránené ďalšiemu ohrozovaniu života a zdravia odsúdených, ktorí pracujú v kuchyni a môžu sa nakaziť hepatitídou pri manipulácii s potravinami, ktoré môžu byť kontaminované vírusom z krvi „vírusonosičov“. Vírus prežije pri izbovej teplote (na vzduchu) najmenej 16 hodín, dokonca aj niekoľko dní (maximálne 4 dni). Domnieva sa, že bude potrebné preveriť aj stav v minulosti, preveriť posledné 3 roky spätne.

6. Okresná prokuratúra odstúpila vec Úradu inšpekčnej služby, pretože bolo potrebné uskutočniť vyšetrovanie voči príslušníkom Zboru väzenskej a justičnej stráže. Z dokazovania vyplynulo, že títo príslušníci nedisponujú informáciami o zdravotnom stave odsúdených, a tak nemohli spáchať uvedené trestné činy. Úrad inšpekčnej služby vykonal tiež dokazovanie výsluchom [REDAKOVANÉ] a vyžiadanim si dokumentov od Nemocnice pre obvinených a odsúdených a Regionálneho

úradu verejného zdravotníctva. Úrad inšpekčnej služby po zistení, že ústavný lekár bol civilný zamestnanec, odstúpil vec obvodnému oddeleniu Policajného zboru Ilava, ktoré prevzalo dokazovanie Úradu inšpekčnej služby, a na tom základe konštatoval, že ústavný lekár [REDAKOVANÉ] nespáchal trestný čin.

7. V uznesení Policajného zboru je uvedené, že u oboch odsúdených vystavil zdravotný preukaz pre prácu s potravinami [REDAKOVANÉ]. Zo správy ÚVT Ilava vyplýva, že v priložených zdravotných preukazoch dotknutých odsúdených sú zaznamenané výsledky vyšetrení ako negatívne.

8. Z výsluchu [REDAKOVANÉ] vyplynulo, že zdravotný preukaz odsúdenému [REDAKOVANÉ] vystavil 26. februára 2016. Pred vystavením samotného preukazu boli vykonané u menovaného kontrolné výtery, ktoré boli negatívne a pečeňové testy mal v norme. Teda i napriek tomu, že mal vedomosť o tom, že je anti-HCV pozitívny, mohol byť zaradený do pracovného zaradenia v kuchyni, pretože išiel pracovať ako brigádír do kuchyne odsúdených. [REDAKOVANÉ] uviedol, že na základe jeho súhlasu komisia, ktorej bol členom, [REDAKOVANÉ] zaradila do pracovného pomeru brigádíra, pričom bol poučený o nutnosti dodržiavať pomôcky pri práci, teda rukavice a pod., a v prípade, žeby došlo k náhodnému porezaniu, bol poučený, čo má robiť.

9. K odsúdenému [REDAKOVANÉ] uviedol, že ten absolvoval vstupnú lekársku prehliadku v Leopoldove a neskoršie bol preradený do ÚVT Ilava. V septembri 2016 začal prvý ročník školy pre pomocných kuchárov v ÚVT, kde bol zaradený. Školu tu absolvovali aj iní odsúdení z iných ústavov. Táto skupina študentov – odsúdených mala vyhradené miesto v kuchyni, mimo vyvárať stravy pre ostatných odsúdených. [REDAKOVANÉ] navštívil zdravotnú ambulanciu 12. septembra 2016, kde mu boli vykonané výtery, ktoré boli negatívne. Pečeňové testy nesignalizovali zvýšené hodnoty a samotný preukaz bol menovanému vystavený 13. októbra 2016.

10. Ústavný lekár [REDAKOVANÉ] poznamenal aj to, že anti HCV pozitivita ešte neznamená, že samotné ochorenie muselo prepuknúť. Akurát vypovedá to, že je potrebné sledovať hlavne pečeňové testy v určitých intervaloch a v prípade ich zvyšovania by po konzultácii s ďalšími odbornými lekármi bol takýto odsúdený zaslaný k ďalšiemu odbornému lekárovi, prípadne by bol vyradený z pracovného zaradenia v skupine v kuchyni.

11. Zo správy z Nemocnice pre obvinených a odsúdených a Ústavu na výkon trestu odňatia slobody Trenčín vyplýva, že zdravotná a odborná spôsobilosť je definovaná podľa § 22 vyhlášky Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky č. 585/2008 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o prevencii a kontrole prenosných ochorení v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška č. 585/2008 Z. z.“) [(1) *Epidemiologicky závažnú činnosť môže vykonávať len osoba odborne spôsobilá a osoba zdravotne spôsobilá. (2) Zdravotnú spôsobilosť preukazuje osoba potvrdením o zdravotnej spôsobilosti, ktoré jej na základe lekárskej prehliadky vydá lekár. Potvrdenie o zdravotnej spôsobilosti obsahuje meno a priezvisko osoby, dátum narodenia, trvalé bydlisko, dátum vydania a povinnosti osoby. Lekár súčasne osobu poučí o jej právach a povinnostiach a o tom, že ho pri ochorení musí vyhľadať. (3) Pri každom lekárskom ošetrení je osoba, ktorá vykonáva epidemiologicky závažnú činnosť, povinná upozorniť lekára na druh vykonávanej epidemiologicky závažnej činnosti. Tieto skutočnosti zaznačí lekár do jej zdravotnej dokumentácie. (4) Odborná spôsobilosť sa preukazuje podľa charakteru epidemiologicky závažných činností diplomom, vysvedčením vzdelávacích inštitúcií, ktoré sú uvedené v prílohe č. 6, alebo osvedčením o odbornej spôsobilosti vykonávať epidemiologicky závažnú činnosť.] Vyhláška*

neustanovuje, aké vyšetrenia má daná osoba absolvovať pri vstupnej lekárskej prehliadke. Je potrebné vykonať poučenie o ochoreniach, ktoré sa môžu prenášať pri výkone epidemiologicke závažnej činnosti.

12. Zo správy Regionálneho úradu verejného zdravotníctva so sídlom v Považskej Bystrici z 9. septembra 2019 vyplýva stanovisko, že v zmysle čl. 4 bodu III odseku 5 odborného usmernenia hlavného hygienika SR č. HH/11733/04/SE, ktorým sa ustanovujú zásady na vykonávanie protiepidemických opatrení v ohniskách výskytu vírusových hepatítid, sa anti-HCV pozitívne osoby neobmedzujú v spôsobe života a výkone zamestnania ani pri poskytovaní zdravotnej a sociálnej starostlivosti (Dostupné na internete: <https://www.ruvzca.sk/epi/protiepidemiologickeopatreniahepatitidy.htm>). Z uvedeného vyplýva, že vzhľadom na spôsob šírenia ochorenia osoby anti-HCV pozitívne môžu vykonávať epidemiologicke závažnú činnosť (EZČ) – môžu byť zaradené pri prácach v kuchyni, kde sa vydáva hotové spracované jedlo. Osobám s indikovanou anti-HCV pozitivitou môže byť vydaný zdravotný preukaz na vykonávanie epidemiologicke závažných činností. Osoby anti-HCV pozitívne sú povinné dodržiavať povinnosti ustanovené § 51 ods. 1 zákona č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a § 20 ods. 2 vyhlášky č. 585/2008 Z. z. V zariadení, v ktorom sa vykonávajú epidemiologicke závažné činnosti, je potrebné dodržiavať štandardné ochranné opatrenia.

13. Sťažovateľ podal proti uzneseniu Úradu inšpekčnej služby sťažnosť, v ktorej poukazuje na usmernenie hlavného hygienika SR č. HH/11733/04/SE a kapitolu VIII prílohy II nariadenia Európskeho parlamentu a Rady č. 852/2004 z 29. apríla 2004 o hygiene potravín a prílohu zákona č. 355/2007 Z. z. a iné právne predpisy. Hepatitída typu C je prenosným ochorením, ktoré sa musí hlásiť do 24 hodín Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky. Sťažovateľ považoval za potrebné pribrať do konania znalca s cieľom zistenia, či je možné, aby osoba s anti-HCV pozitivitou vykonávala prácu mäsiara. Krajská prokuratúra v Trenčíne zamietla sťažnosť na základe toho, že sa stotožnila s názorom Úradu inšpekčnej služby. Sťažovateľ napáda označené uznesenia orgánov činných v trestnom konaní.

II.

Predbežné prerokovanie ústavnej sťažnosti

14. Podľa čl. 127 ústavy ústavný súd okrem iného rozhoduje o sťažnostiach právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú slovenská republika ratifikovala a ktorá bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom. Každú takúto sťažnosť ústavný súd predbežne prerokuje podľa § 56 ods. 1 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“). Podľa § 56 ods. 2 písm. g) zákona o ústavnom súde ústavný súd môže ústavný súd na predbežnom prerokovaní odmietnuť návrh, ktorý je zjavne neopodstatnený. Za zjavne neopodstatnenú ústavnú sťažnosť podľa čl. 127 ústavy možno podľa ustálenej judikatúry považovať takú ústavnú sťažnosť, pri ktorej ústavný súd nezistil žiadnu možnosť porušenia označeného základného práva alebo slobody, reálnosť ktorej by mohol posúdiť po jej prijatí na ďalšie konanie (z posledného obdobia napr.

I. ÚS 391/2019, I. ÚS 403/2019, I. ÚS 418/2019 s početnými odkazmi na predchádzajúcu judikatúru).

15. Ústavný súd považuje z hľadiska vyčerpania opravných prostriedkov, resp. subsidiarity za potrebné uviesť, že pri niektorých zásahoch verejnej moci nie je a ani nemôže byť apriórne (dopredu) jasná procesná „trajektória“, ako sa brániť proti jednotlivým mocenským zásahom. Naopak, vzhľadom na rozmanitosť možných mocenských zásahov a rôzne spôsoby ochrany základných práv bývajú k dispozícii rôzne a viaceré prostriedky ochrany.

16. Trestné oznámenie a trestné právo nie sú typickým spôsobom ochrany základných práv. Ochrana niektorých základných práv je však v európskej právnej kultúre natoľko silná, že ak sú tieto základné práva objektom ochrany Trestného zákona, tak trestné vyšetrovanie musí byť efektívne, inak môže dôjsť k porušeniu procesného komponentu niektorých základných práv. Ústavný súd, resp. štrasburský súd považujú povinnosť riadneho a efektívneho vyšetrenia za súčasť práva na život, zákazu zlého zaobchádzania (zákaz mučenia, neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania; porov. III. ÚS 70/01), zákazu otroctva a nútenej práce, resp. práva na súkromie (porov. II. ÚS 182/2017, body 13 a 14). Ústavný súd tak preskúmal uznesenia o odmietnutí veci vyplývajúcej z trestného oznámenia.

17. Podstatou veci je overiť, či vyšetrovanie skutočnosti, že v kuchyni, resp. pri príprave stravy pracovali odsúdení pozitívni na hepatitídu, bolo efektívne v tom zmysle, že ak by odsúdení naozaj ohrozovali sťažovateľa, tak vyšetrovanie by to odhalilo a viedlo by k ukončeniu ohrozenia zdravia sťažovateľa.

18. Ústavný súd je súdom ľudskoprávnym a rozumie pocitu ohrozenia sťažovateľa, ak by sa toto ohrozenie ukázalo ako nebezpečné. Ústavný súd považuje predmetnú vec za dôležitú z toho hľadiska, že odsúdení majú vo výkone trestu zo samotnej povahy trestu odňatia slobody sťaženú pozíciu pri obrane proti tomu, aby ich výkon trestu nebol spojený so záťažami, ktoré nemajú právny podklad. V širšom zmysle možno uviesť, že sila právneho štátu sa prejavuje práve vo vzťahu k osobám obmedzeným na osobnej slobode.

19. V štrasburskej judikatúre sa vyvinul osobitný súbor prípadov, ktoré sa týkajú postavenia väzňov (Guide on the case-law of the European Convention on Human Rights, Prisoners' rights, stav k 30. aprílu 2021). Súčasťou tohto súboru sú aj prípady, v ktorých hrali rolu infekčné choroby. Európsky súd pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) zdôraznil, že šírenie prenosných chorôb, zvlášť aj hepatitídy, má byť vecou verejného zdravia osobitne vo väzenskom prostredí. Osoby obmedzené na osobnej slobode majú mať v rozumnej dobe po odňatí slobody prístup k testovaniu vírusu. Ide o súčasť všeobecnejšej povinnosti prijímať efektívne opatrenia na bránenie šírenia hepatitídy a obdobných nemocí (Cătălin Eugen Micu v. Romania, 2016, § 56). Treba doplniť, že podľa ESLP len samotný fakt, že HIV pozitívne osoby používajú rovnaké sanitárne, stravovacie a iné zariadenia spoločne s ostatnými osobami obmedzenými na osobnej slobode, neznamená samo osebe zlé zaobchádzanie podľa čl. 3 dohovoru [Korobov and Others v. Russia (dec.), 2006].

20. Z týchto perspektív ústavný súd preskúmal prerokúvanú vec. Ústavný súd sa oboznámil s napadnutými uzneseniami a s vyjadrením riaditeľa ÚVT Ilava. V záujme širšieho pohľadu a s ohľadom na citlivosť veci ústavný súd oslovil aj autority z obdobnej inštitúcie (Väzeňskú službu České republiky) s otázkou, ako je tam zabezpečená ochrana pred vírusom hepatitídy.

21. Pre posúdenie veci je dôležité následné uznesenie ČVS:ORO-782/II-TN-2019 z 10. septembra 2019 týkajúce sa lekára [REDAKOVANÉ] ktoré si ústavný súd vyžiadal a ktoré vychádza z napadnutého uznesenia Úradu inšpekčnej služby ČVS: UIS-235/0-OISS-2019 z 29. júla 2019. Ústavný súd konštatuje, že zodpovedá štandardom vysporiadania sa s trestnou vecou a nenaznačuje neefektívnosť vyšetrovania z hľadiska namietaných referenčných noriem. Ústavný lekár vysvetlil, že dotknuté osoby nemali akútnu formu hepatitídy a boli poučené o spôsobe práce s potravinami. Pre ústavný súd je dôležité zistenie, že v rozhodnutiach trestných autorít nie sú prítomné signály o lakonickom vyšetrowaní alebo dokonca o snahe niečo zakrývať – zámerne neodhaliť.

22. Ústavný súd vyzval riaditeľa ÚVT Ilava, aby sa vyjadril, akým spôsobom je v ústave zabezpečené sledovanie, aby bolo zabránené prípadnému šíreniu vírusu, a z akých vnútorných alebo iných predpisov daný postup vyplýva. Ústav odpovedal prostredníctvom svojej Nemocnice pre obvinených a odsúdených, ktorá uviedla, že pri prijatí do zariadenia je každý obvinený, resp. odsúdený poučený o svojich právach a povinnostiach pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti, poučený o spôsobe poskytovania zdravotnej starostlivosti podľa zákona č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov s dôrazom na vykonávanie preventívnych prehliadok podľa § 31 ods. 1 a 2 rozkaz generálneho riaditeľa Zboru väzenskej a justičnej stráže č. 6/2008 o poskytovaní zdravotnej starostlivosti obvineným a odsúdeným. Zároveň boli oboznámení o rizikových faktoroch a prenose vírusovej hepatitídy (A, B, C) a iných prenosných ochoreniach, ako aj preventívnych opatreniach a hygienických návykoch. Toto poučenie potvrdzuje každý obvinený a odsúdený svojím podpisom.

23. Podľa informácií z Vězeňské služby České republiky, o ktoré požiadal ústavný súd v záujme umocnenia istoty v tejto otázke, „v České republice při zohledňování onemocnění HCV při posuzování zdravotní způsobilosti k práci vychází z odborných poznatků v posudkové péči, podle nichž toto onemocnění není obecnou překážkou pro výkon práce, pakliže se nejedná o onemocnění akutní. Nepředstavuje ani kontraindikaci k výkonu prací epidemiologicky závažných, jako je například práce v potravinářství. Je totiž nutné upozornit, že Hepatitida typu C je infekční choroba přenášena výhradně krví a její přenos je při dodržování příslušných hygienických opatření a pravidel bezpečnosti práce prakticky vyloučen. To znamená, že v České republice nejsou anti HCV pozitivní osoby nikterak omezovány při výkonu zaměstnání, tzn. tedy lze konstatovat, že přístup k tomuto onemocnění je z hlediska posudkové péče stejný v České republice jako na Slovensku.“.

24. Ústavný súd v závere uvádza, že predmetné rozhodnutie stanovuje minimálny štandard ochrany práv a vychádzal z individuálnej situácie sťažovateľa. Nemá brániť tomu, aby na poli ochrany pred nákazlivými chorobami vo väzenstve boli stanovené predpismi a praxou presné pravidlá postupu, napríklad pridelenie osôb pozitívnych na hepatitídu, ak to okolnosti umožňujú, na práce, kde je úplne vylúčené nakazenie iných odsúdených.

25. Z uvedených dôvodov, zvlášť zo skutočnosti, že postup ústavného lekára mal oporu v predpisoch vychádzajúcich z lekárskeho poznatkov, je zrejmé, že namietanými uzneseniami orgánov činných v trestnom konaní nemohlo dôjsť k namietanému porušeniu práv, a preto ústavný

súd ústavnú sťažnosť sťažovateľa podľa § 56 ods. 2 písm. g) zákona o ústavnom súde odmietol v celom rozsahu ako zjavne neopodstatnenú.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 11. novembra 2021

Peter Molnár
predseda senátu